

Het is voor mensen met een (diepere) verstandelijke beperking vaak moeilijk om zich verbaal kenbaar te maken. In de dagelijkse communicatie werken Jacqueline Visser en Jitske Draijer met tekeningen en muziek. Met mooie resultaten.

Tekenen en muziek als communicatie

Door Pieter Reintjes

Jacqueline Visser werkte jarenlang als ambulant gezinswerker bij Auriga van 's Heeren Loo in Dordrecht, met als specialisme mensen met autisme en een verstandelijke beperking. Nu heeft Jacqueline haar eigen bedrijf: Oog voor autisme en jou, en is zij docent bij Fontys OSO (Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg). Sinds eind 2021 is zij lid van de Expertgroep ASS&VB. Haar motto is: 'Voorbij de woorden is het echte contact'.

De communicatie tussen Mara en haar omgeving verloopt via tekeningen. Zij werd vanwege haar autisme en verstandelijke beperking buiten haar familie nooit begrepen. Ze heeft onder andere door pesten verschillende trauma's opgelopen, maar kon daar nooit woorden aan geven. Jacqueline: 'Door haar autisme heeft ze een extreme prikkelgevoeligheid en we hebben dat in kaart gebracht. Mara tekende altijd al met haar mama en in het contact met mij bleken haar tekeningen haar gedachten te zijn. Zij denkt heel veel en had een woordmachine getekend die laat zien hoe de verwerking van taal in haar hoofd werkt, zodat anderen haar begrijpen. Als zij dichtslaat komt er nog maar één woord binnen en kan zij dingen niet meer benoemen, want dan belandt ze in detailsdenken. Het tekenen wordt dan haar taal om haar omgeving te vertellen wat er zich in haar hoofd afspeelt.'

Een eigen pictosysteem

Mara tekent graag in hokjes en vakjes; vaak gaat het papier in vieren. Voor iedere persoon heeft ze een bepaalde kleur papier en bepaalde trekjes. Jacqueline tekent zij met een bloemenjurk, de AVG-arts met stekels, aangevuld met een leeg antwoordvakje, zodat de ander het antwoord kan opschrijven en Mara dat kan teruglezen. Zo communiceert zij met haar ouders en begeleiders. Vragen voor de AVG-arts plaatst zij in een tekstballonnetje en zij laat de tekening zien, want praten is lastiger, spannender. 'In feite heeft zij haar eigen pictosysteem,' zegt Jacqueline. 'Soms kan ik het zien, omdat ik haar ken, soms zie ik het niet en dan moet ik het vragen.'

Jitske Draijer heeft de zangopleiding aan het conservatorium en de bachelor Muziektherapie bij NHL Stenden gevolgd en werkt sinds 2003 als muziektherapeut in de verstandelijke gehandicaptenzorg bij Philadelphia Zorg in de regio Noord. Op dit moment studeert zij aan de HAN, Master Vaktherapie, in Nijmegen, waar zij onderzoek doet naar sensorische informatieverwerking in muziek.

'Wat je niet voelt, kun je niet zingen,' zegt muziektherapeut Jitske Draijer en daarom gaat zij onder andere via muziek in contact met mensen met autisme en een verstandelijke beperking. Door te zingen en te bewegen ontstaan een lichaamsbesef en een alertheid die contact mogelijk maken, omdat men veel minder last heeft van andere prikkels.

Samen stampen

Jitske geeft een voorbeeld: 'Een meisje dat bijna nooit sprak, stampde met mij samen op muziek.'

Toen het liedje klaar was, zei ze 'keertje'. Met dat liedje zette ik haar lijf aan, werd zij alert en had ik contact. Als muziektherapeuten kunnen wij dat zetje geven.'

Aanraken of bewegen

Met muziek, aanraken en bewegen stimuleert Jitske het proprioceptieve zintuig dat voor ons lichaamsbewustzijn zorgt. Wanneer kinderen en ook volwassenen ervaren wat ze zingen en beleven, zal deze ervaring, wanneer deze positief is, onthouden worden en opnieuw worden gezocht. 'Mensen met autisme en een verstandelijke beperking worden vaak cognitief benaderd, maar het lijf moet het doen als het om contact gaat, want je voelt met je lijf. Aanraken of bewegen helpen daarbij en muziek is belangrijk. Ga voor jezelf maar na: bij muziek ga je vanzelf bewegen en ga je vanuit je hoofd naar je lijf. Kijken en luisteren zijn belangrijke componenten van mijn inzet, waarbij ik probeer de juiste snaar te raken. Als dat lukt, raak ik bijvoorbeeld een arm of een been aan en kan ik daarna verder kijken naar stabilisatie en/of ontwikkeling.'

Onderzoek naar muziek(therapie)

Dat contact op basis van muziek is prettig voor de ouders en de begeleiding. Daarom is het opmerkelijk dat er nooit echt onderzoek is gedaan naar de relatie tussen muziek(therapie) en prikkelverwerking. Dit onderzoek mag Jitske nu in het kader van haar studie aan de HAN in Nijmegen oppakken. 'Ik ben daar blij mee, omdat het extra waardering voor ons vakgebied geeft.'

Zelf reguleren en ontwikkelen

Mara heeft door het tekenen veel trauma's van vroeger verwerkt en gebruikt haar tekentalent om zichzelf te reguleren en te ontwikkelen. Zij is nu beter in staat keuzes te maken en kan laten weten wat ze wil. Zoals ze laat zien, is ze op deze manier beter in staat met behulp van anderen keuzes te maken. Door tekenen wordt haar zorgvraag duidelijker en dat helpt haar en mij. Zij uit zich nu op een manier die bij haar past en je moet als begeleider daar altijd naar op zoek gaan.'

Een belangrijke tekening voor Mara gaat over haar woonsituatie: hoe moet die eruit gaan zien? Zij vindt dat zij ondanks haar autisme zelf mag kiezen hoe zij woont. Jacqueline: 'In de tekening zie je bijvoorbeeld een eigen douche, want een douche is heftig en geeft veel prikkels. Er is een eigen wc en een plek voor haar konijn, voor haar knikkerbaan én een eigen keuken. Er zijn vaste begeleiders met sleutels, die 24/7 naar binnen kunnen en die haar met haar autisme en haar verstandelijke beperking, maar vooral ook haar geloof, begrijpen en zij zichzelf mag en kan zijn.'

Download de volledige flyer met kwaliteitseisen van de Expertgroep ASS en VB via autisme.nl of scan de QR-code

Meer info over de NVA-Expertgroep Autisme en Verstandelijke Beperking: autisme.nl of mail naar: expertgroepvb@autisme.nl